

THE EFFECT OF EXERCISES BASED ON TONGUE TWISTER ACTIVITIES ON THE SPEAKING SKILLS OF SYRIAN ARABS WHO ARE LEARNING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

TEKERLEME ALIŞTIRMALARINA DAYALI ETKİNLİKLERİN TÜRKÇEYİ
YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN SURİYELİ ARAPLARIN
KONUŞMA BECERİLERİNE ETKİSİ

Mehmet Dursun ERDEM¹

Murat ŞENGÜL²

Mesut GÜN³

Ayşegül BÜYÜKASLAN⁴

Abstract

Speaking skill the objective to be taught is required that sounds should be uttered correctly and effectively, the lexical items should be spoken by considering their tones, emphasis and intonation in language teaching, simultaneously reading, writing and listening skills. It is possible to develop these skills by continuous use of the target language. The features of pronunciation in their mother tongue of the students learning Turkish as a foreign language may cause them to have some problems while learning this language. It is useful to keep the interests of the students learning Turkish as a foreign language vivid and use some techniques to get over these difficulties. Tongue twisters almost in every culture take place among the important means to keep awake students' interests and make the students utter the target language phonemes correctly. In this study, there is an evaluation of the use of tongue twisters to provide that Syrian Arab students learning Turkish should develop the pronunciation of the sounds not existing in their alphabet but existing in Turkish or having different meanings and speak Turkish fluently. With this aim, the sounds that Syrian Arab students have pronunciation problems are determined and students are provided to do pronunciation exercises with previously prepared tongue twisters. The sample of this study is formed by randomly chosen 15 Syrian students and high school graduates who wish to continue higher education and the people living in Adiyaman tent city region. In this study, single group pre-test and post- test of quantitative research model and observation of qualitative data collection techniques are included and an observational study has been realized. For the development of speaking skills of Syrian Arab students, video and sound recordings are used to determine what effects there are. As a result, it is determined that the use of tongue twisters improves the quality of teaching and permanence in Turkish teaching to Syrian Arab students and it also has an important function in language configuration by providing an enjoyable learning environment. There have been made suggestions from the research data.

Keywords: Speaking skill, Teaching Turkish to Syrian Arabs, tongue twisters, pronunciation problems.

Özet

Dil öğretiminde okuma, yazma, dinleme becerileriyle eş zamanlı olarak öğretilmesi hedeflenen konuşma becerisi; seslerin doğru ve etkili çıkarılmasını, sözcüklerin ezgisine, vurgu ve tonlamasına dikkat edilerek seslendirilmesini gerektirmektedir. Bu becerilerin geliştirilebilmesi de öğrenilen dilin sürekli kullanılmasıyla mümkündür. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kendi anadillerinin sesletim özelliği, bu dili öğrenmede birtakım zorluklar yaşamalarına sebep olabilmektedir. Türkçeyi yabancı dil öğrenenlerin ilgisini sürekli canlı tutmak ve bu zorlukları yenmelerini sağlamak için bazı teknikler kullanılması yarar bulunmaktadır. Hemen her kültürde yer alan tekerlemeler, bu noktada öğrencilerin ilgisini canlı tutmak,

¹ Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, eposta: mdursunerdem@nevsehir.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, eposta: muratsengul@nevsehir.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, eposta: mesutgun@nevsehir.edu.tr

⁴ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancılar Türkçe Öğretimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, eposta: aysegul_buyukaslan@hotmail.com

Erdem, M. D., Şengül, M., Gün, M. & Büyükaslan, A. (2015). Tekerleme Alıştırılmalarına Dayalı Etkinliklerin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Suriyeli Arapların Konuşma Becerilerine Etkisi, ss 1-11.

öğrenilen dilin sesbirimlerini doğru sesletilebilmek adına kullanılacak önemli araçlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada, Türkçe öğrenen Suriyeli Arap öğrencilerin Türkçede yer alan ancak kendi alfabelerinde bulunmayan ya da farklı karşılıklarla yer bulan bazı seslerde telaffuzunu geliştirmek, Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşmalarını sağlamak amacıyla tekerlemelerin kullanımı üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Bu amaçla, Suriyeli Arap öğrencilerin sesletiminde problem yaşadığı sesler belirlenmiş ve önceden hazırlanmış tekerlemelerle öğrencilerin sesletim alıştırmaları yapmaları sağlanmıştır. Çalışmanın örnekleme; Adıyaman ili çadır kent bölgesinde yaşayan ve yükseköğrenime devam etmek isteyen lise mezunu olan ve rastgele seçilen Suriyeli 15 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmada, nitel veri toplama tekniklerinden gözlem ile nicel araştırma modellerinden tek grup ön test-son testi içeren deneysel desene yer verilerek uygulamalı ve gözlemsel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Suriyeli Arap öğrencilerin konuşma becerisinin geliştirilmesinde tekerlemelerin ne tür bir etkisinin olduğunu belirlemek için video ve ses kaydı kullanılmıştır. Sonuç olarak Suriyeli Arap öğrencilere Türkçe öğretiminde tekerlemelerin kullanılmasının öğretimin niteliğini ve kalıcılığını artırdığı, eğlenceli öğrenme ortamları sunarak dili yapılandırma konusunda önemli bir işleve sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışma verilerinden hareketle öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma becerisi, Suriyeli Araplara Türkçe öğretimi, tekerlemeler, sesletim sorunları

Giriş

Yabancı dil öğretiminin genel amaçlarından belki de en önemlisi, öğrencilerin öğrendikleri dili anlaşılır bir şekilde konuşmasıdır. Konuşma bilişsel becerilerin yanı sıra psikomotor becerilerin gelişmesine bağlı olarak ilerlemektedir (Gürbüz, 2003: 43). Bir beceri alanı olarak konuşma öğretimi, yabancı dil öğretiminin her aşamasında, her seviyesinde yapılmaktadır.

Öğrencilere konuşma becerisini kazandırmak için başlangıç düzeyinden itibaren en çok kullanılan alıştırmalar tekrar alıştırmalarıdır. Bunu daha sonra anlama ve iletişime dayalı alıştırmalar izlemektedir. Ancak konuşma becerisinin kazanılması için dilin kurallarını yani dil bilgisi ve telaffuzu iyi bilmenin gerektiği vurgulanmaktadır (Demirel, 1999: 126). Arapça konuşan bir kişinin Türkçeyi öğrenirken karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, bu iki dilin yapısal olarak birbirinden tamamen farklı olmasından, dolayısıyla alfabesinin, ses yapısının, ses dizgesinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda Türkçeyi öğrenirken özellikle söyleyiş (telaffuz) bakımından yaşanan bu sorunun giderilmesinde, dili etkili ve akıcı bir şekilde konuşabilmeyi sağlamada tekerlemelerin önemli bir yeri olduğu varsayılmaktadır.

Seslerin ve sözcüklerin söyleniş biçimi anlamına gelen telaffuz, dil öğretiminde erek dildeki sesleri çıkarmakla ve sözcükleri söylemekle başlar. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretilmesinde de özellikle başlangıç düzeyinde derslere genellikle telaffuz öğretimiyle başlanır (Gürbüz, 2003: 46). Çoğunlukla erek dil (Türkçe) ile ana dili (Arapça) arasında problem olan sesbirimlerin sesletimi çalışması yaptırılır. Gürbüz (2003)'ün de dediği gibi Türkçeyi öğrenen bir Arap'ın ana dilindeki alışkanlıkları nedeniyle Türkçedeki sesleri yanlış telaffuz etmesi başlangıçta doğal karşılanabilir. Ancak ileri düzeylerde bu yanlışlıkların devam etmemesi için sesletim çalışmalarına yer verilmesi ve hataların dönütler verilerek düzeltilmesi, dilin doğru öğretilmesi açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmada Türkçe öğrenen Arap öğrencilerin, sesleri doğru sesletebilmeleri, Türkçe ile Arapçanın farklı dil ailelerinden gelmeleri sebebiyle morfolojik açıdan ve sentaks bağlamında farklılıklarını vurgulamak adına farkındalık oluşturmak istenmiş, bu amaçla tekerlemelerin sınıf ortamında kullanımının önemine değinilmiştir.

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisinin Yeri

Dil, en genel biçimiyle; insanların düşündüklerini, hissettiklerini, duyduklarını birtakım sözcükler ve işaretler aracılığıyla aktarmasıdır. Ana dili ise insanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dildir (TDK, 2005: 93). Başka bir ifadeyle “Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir” (Aksan, 1975'ten aktaran: Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2007: 243). Yabancı dil ise: “Bir ülkede yaşayan halk tarafından geleneksel

olarak konuşulmayan ve farklı amaçlarla sonradan öğrenilen dildir” (Yağmur, 2013:183).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle dilin dört temel becerisinden biri olan konuşma, anlatma becerileri içerisinde yer alıp iletişimin temelini oluşturmaktadır. Konuşma bir başkası ile anlaşabilmede araç olma özelliği göstermektedir. Özdemir’e göre; duygu ve düşüncelerimizi, görüp yaşadıklarımızı karşımızdakilere sözle iletme işidir. Bir konuşma eylemi, konuşmacının amacı ve sezdirmeleriyle dinleyicinin çıkarımlarının toplamıdır (Ergenç, 1995: 43). Başka bir deyişle, bir konunun zihinde tasarlandıktan sonra karşımızdakilere iletilmesi ve anlaşılmasıdır. Konuşma insanın insani ilişkilerini sürdürebilmesi için en fazla ihtiyaç duyduğu ve yararlandığı önemli bir etkinliğidir (Aktaş ve Gündüz, 2001: 257).

İnsanı evrendeki diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği düşünebilme yetisi ve düşündüklerini ifade edebilme becerisidir. Konuşma yeteneği bu özelliklerin başında gelir. Konuşma sırasında birtakım organlar görev yapar. Dil, damak, diş, ses teli, dudak, gırtlak, ağız, geniz bu organlardandır. Konuşma bu organlar yardımı ile gerçekleşen, insanın diğer insanlarla haberleşmesini sağlayan bir davranış biçimidir. Başka bir ifadeyle sözlerin sesler yardımıyla ifade edilişidir (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2007: 247).

Bu tanımlarda da görüldüğü gibi konuşma çok geniş bir kavramdır. Ses, telaffuz, anlatma, anlaşma, iletişim gibi iç içe girmiş kavramlar “konuşma” tanımının kapsamı içerisinde. Konuşma insanlar arasında iletişimi sağlayan en yaygın ve en önemli dil becerisidir (Özbay, 2005: 117).

Ana dili ediniminde konuşma becerisi kendini ifade edebilmek adına ne derece önemliyse yabancı dil öğretiminde de bu beceri alanı son derece önemlidir. Tüm (2014)’e göre erek dilde iletişim kurabilmek için öncelikli olarak konuşma becerisi ele alınmalıdır. Çünkü yabancı bir dili öğrenmek ve o dilde konuşan topluluklarla konuşabilmek denildiğinde ilk akla gelen o erek dilin ses birimlerini, söz varlığını ve sözcük öbeklerini doğru ve düzgün üretebilmektir. İletişim sesbirimlerden oluşan sözcüklerin doğru üretilmesiyle gerçekleştiğinden bireyin erek/hedef dili anlamasına, üretmesine ve başkalarıyla sağlıklı iletişim kurmasına yardımcı olmak için bu beceri alanı üzerinde önemle durulmalıdır. Bu bağlamda öğretmenlere ve akademisyenlere önemli görevler düşmektedir.

Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Türkçenin Sesletimi Sorunu

Yeryüzündeki dillerin sınıflaması tarihin çok eski dönemlerine kadar dayanmaktadır. Dillerin sınıflaması konusunda Alman dilcisi August Schelicher çok ciddi çalışmalar yapmıştır. Schelicher günümüzde dillerin morfolojik yönden sınıflandırılmasının temelini atmıştır (Aksan, 1995:103).

Dünyadaki diller genel olarak iki açıdan sınıflandırılmaktadır:

- a. Yapılarına göre diller (biçimsel yönden)
- b. Kökenlerine göre diller (kaynak yönünden)

Arap öğrencilerin Türkçe konuşma becerilerini ortaya konulduğu bu çalışmada, bu iki dil karşılaştırılacak, kaynak ve biçim yönünden sadece bu dillerin bulunduğu gruplar değerlendirilecektir.

Biçimsel yönden Türkçe; bağlantılı diller grubu içerisinde yer almaktadır. Bu gruptaki dillerde değişmez kelime kökleri vardır. Bütün türetmeler ve anlam değişiklikleri köklere getirilen eklerle yapılır. Örneğin; araba-lar-ımız-la kelimesinde araba=kök, lar=çoğul eki, ımız=iyelik eki, la=araç durumunu bildiren eklerdir (Banguoğlu, 1990: 12). Arapça ise “ bükümlü diller” sınıfı içerisinde. Burada bükümlü kelimesinin

anlamı çekim sırasında kökün değişikliğe uğramasıdır. Bu gruptaki dillerde fiil kökleri büküme uğrar.

Kaynak bakımından baktığımızda ise Türkçe, Ural- Altay dil ailesinin Altay koluna mensupken Arapça, Hami- Sami dil ailesinin Sami kolunda yer alır. Alfabe sistemi ise tamamen farklıdır. Soldan sağa doğru yazılan Türkçede yirmi dokuz harf bulunur. Sekizi sesli, yirmi biri sessizdir. Sağdan sola doğru yazılan Arapçada ise yirmi sekiz harf olup harflerin tamamı sessizdir. Ancak seslileri gösteren semboller vardır. Türkçede olup da Arapçada olmayan ünsüzler; ç, g, ğ, j, p, v ünsüzleridir (İşler, 1996: 21'den aktaran: Polat, 1998: 28). Türkçede sekiz ünlü harf vardır. Bunlar; a, ı, o, u, e, i, ö, ü sesleridir. Arapçadaki ünlüler uzun ünlüler dışında yazıda Türkçedeki gibi açıkça görülmemektedir. Türkçede olan “o, ö, ü, ı” ünlüleri Arapçada yoktur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan en önemli problemlerden biri Türkçedeki bazı sesbirimlerin doğru ve anlaşılır bir şekilde sesletilememesidir. Hâlbuki yabancı dil öğrenmek ve o dilde konuşan topluluklarla konuşabilmek denildiğinde akla ilk gelen o erek dilin sesbirimlerini, söz varlığını ve sözcük öbeklerini doğru ve düzgün üretebilmektir (Tüm, 2014: 256).

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Araplar özellikle “ç, g, ı, j, o, ö, p, ş, ü, ” seslerinde zorluk çekmektedirler. Çünkü ya bu sesler Arapçada yoktur ya da karışıklığa yol açacak kadar benzemektedir. Bu durum da olumsuz aktarıma sebep olmaktadır. Sorunun giderilebilmesi için sesletim üzerinde başlangıç seviyesinden itibaren önemle durulması gerekmektedir.

Temel becerilerden özellikle konuşma, bir dili öğrenmiş olmanın ön plana çıkan en somut örneğidir. Yabancı dil öğrenen bireyi öncelikle yabancı dilde konuşmaya yönleltmek gerekir. Bu sebeple de yeni bir dil öğrenen bireyin öğrendiği dilin sesbirimlerini doğru telaffuz edebilmesi, konuşabilme öz yeterliği açısından son derece önemlidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Arap öğrencilerin yaşadığı bu sıkıntıları ortadan kaldırmak, daha işlevsel ve akıcı konuşabilmelerini sağlamak adına dil öğrenmenin en güzel yolu olan sürekli tekrar ve taklitten yararlanılmalıdır. Bu amaca hizmet etmek için de “tekerleme” kullanımı önemli bir işleve sahiptir.

Tekerlemelerin Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanımı

Tekerleme İngilizcede “jingle”, Almancada “stereotyper formel” ile karşılık bulur. Türkiye'nin dışındaki diğer Türk boylarında tekerleme kelimesinin karşılığı Azerilerde “sanama”, Kazaklarda “ölen” ve “tekerleme”, Kırgızlarda “canılmaç”, Özbeklerde” bala koşukları”, “sanaş”, ve “sanak”, Türkmenlerde “sanavaç” şeklindedir (Kaya, 1999: 546). Türkçe sözlükte tekerleme; “1. Tekerleme işi. 2. Çoğunlukla basmakalıp söz. 3. Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı. 4. Çoğunlukla masalların başında bulunan uyaklı giriş sözleri. 5. Saz şairleri arasında yapılan deyiş yarışı. 6.Orta oyunda özellikle Kavuklunun kullandığı sözler.” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2005:1936).

Tekerleme “Masal, hikâye, halk tiyatrosu, bilmece gibi türlerin içinde Âşık edebiyatında, çocuk oyunlarında ve bazı törenlerde ya da bağımsız olarak görülen halk edebiyatı türüdür” (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi- Devirler, İsimler, Eserler, Terimler-, 1998: 296).

Duymaz (2002: 9), eserinde: “Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlevi bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilmemiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi tekerlemelerin daha çok bilmece, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir.” demektedir.

Tekerleme; dinleyici ve seyirci topluluğunun dikkatini toplamak için tiyatrodaki gonga benzer bir ihtiyaçtan doğmuştur ve tekerleme sözünün “yuvarlak bir şeyi hareket ettirip yürütmek” manasındaki maddi karşılığına da uygunluk gösterir (Elçin, 2000:

589). Kaya ise; “Anonim halk şiiri içerisinde değerlendirilen tekerlemelerin pek çoğu mani, ninni, ağıt gibi müstakil kullanıma sahip değillerdir. Tekerlemeler, vezin, kafiye, seci veya aliterasyonlardan istifade ederek hislerin, fikirlerin, hal ve hayallerin abartma, tuhaflık, zıtlık, benzetme, güldürü, kısa tanım yahut çağrışımlar yoluyla ortaya konulduğu manzum nitelikli basmakalıp sözlerdir.” diye ifade etmiştir (Kaya, 1999:545-546).

Tekerlemeleri sadece edebi ürünler olarak değerlendirmek bu türü tanımlamada eksik kalacaktır. Birçok disiplin içerisinde kullanılabilen tekerlemeler, çocuksu söyleyiş tarzının da birer yansımasıdır. Sözcüklerle oynuyormuş gibi yazılan tekerlemeler, çocuğun zihninde kalıcı olacak; içindeki ses tekrarları, uyaklar ve söyleyiş ritmi sayesinde çocukların ilgisini çekecek ve onların dili kullanma yaratıcılığını arttıracaktır. Bu bağlamdan hareketle tekerlemeler, çocuğun dil edinimi sürecinde kullanılabilecek önemli materyallerdendir.

Tekerlemeler hayal dünyamızın sınırlarını zorlayıp olmayacak şeyleri oldurabilirler. Masallarda olduğu gibi düşsel dünyanın gizli gerçeklerini bize aktarırlar. Bu açıdan bakıldığında tekerlemelerde şekil ve fonksiyon, muhteva ve konunun önüne geçmiştir diyebiliriz. Manalarından çok fonksiyonlarıyla değerlendirilebilirler (Duymaz, 2002: 21). Çünkü tekerlemeler her zaman söz değeri taşımaz. Kimi zaman ses değeri söz değerini aşar. Özellikle Türkçenin vurgusunu edinmede ve ezgisini kavramada tekerlemeler önemli bir işleve sahiptir.

Tekerlemelerin özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Tekerlemeler kısalıkları nedeniyle çabuk öğrenilmektedirler (Toygar, 1976: 342'den aktaran: Gökkaya, 2008: 64).
2. Tekerlemelerdeki tekrarlar kolaylıkla ezberlemeyi ve hatırd tutmayı sağlar.
3. Anlam kaygısı çekmez. Musikiyi öngörerek sınırsız bir söyleyiş elde eder (Gökkaya, 2008: 65).
4. Tekerlemeler basit olmalarının yanında çocukların yaratıcılık yeteneğini ortaya çıkarır.
5. Herhangi bir oyun veya masala bağlı olsun, müstakil olsun tekerlemelerle çocuk, kolay konuşma özelliği yanında heceleme tamamlama ile dil eğitimi ve matematiksel yetenek de kazanır (Gökkaya, 2008: 65).
6. Türkçenin dil zenginliğini ve kelime oyunu çeşitliliğini ortaya koyar.
7. Eğlence, Türkçenin sözcük imkânlarıyla gerçekleştirilirken ses yapıları da zorlanır. Sözcük üretme denemeleri anlamlı olmasa da denenir (Gökkaya, 2008: 66).
8. Tekerlemeler, dilin ses özelliklerini kavrayıp sesleri düzgün olarak çıkarmada, doğru anlayıp yanlışsız telaffuz etmede, dilin ezgisini öğrenmede etkin rol oynar (Sarica, 2013: 612).

Tekerlemeler içerisinde barındırdığı ritim, yanılmaca, güldürmece özellikleri sebebiyle daha çok çocukların ilgisini çekiyor kabul edilse de özellikle artikülasyon(boğumlanma) alıştırmalarında, diksiyon ve fonetik çalışmalarında yetişkinlerin de yararlanabileceği önemli bir materyaldir. Çocukların ve yetişkinlerin dil eğitiminde kullanılacak tekerlemeler, öncelikle ses eğitimi ve telaffuz çalışmaları olarak değerlendirilebilir. Dilimizdeki seslerin orijinal hallerinin bozulmadan çıkarılmasına yardım ederken ses organlarının çalışmasına ve işitilebilen bir sesi tekrar çıkarabilmek için hazır duruma gelmesine katkıda bulunur.

Ana dili ediniminde çocukların ve yetişkinlerin dil gelişimlerinin sağlanması, kendi dillerindeki seslerin yanlışsız ve akıcı bir şekilde çıkarılması ve doğru boğumlanması için kullanılabilecek tekerlemeler, yabancı dil öğretimi açısından da erek/hedef dili

öğrenmeye çalışan bireylerin dili doğru sesletebilmeleri adına oldukça önemlidir. Yabancı dil öğrenmeye başlayan birinin ağız kasları ana dilinin ses yapısına göre şekillendiği için büyük zorluk yaşar (Aksan, 1995: 51). Bu zorlukları yenmede tekerlemeler kullanılabilir. Tekerlemelerin dil sürçmelerini önlemede çok etkili olduğu söylenebilir. Hızlı bir şekilde söylendiğinde kulağı hedef dilin seslerine alıştıtır ve dudak tembelligini engellediği düşünülür (Gürbüz, 2004: 92)

Ses, dilin en küçük birimidir. Konuşma sırasında söylenemeyen bir ses hem konuşmayı bozar hem de bireyin ruh sağlığında olumsuz etkilere sebep olur.

Er, Biçer ve Bozkırlı'nın (2012) "Yabancılar Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi" isimli çalışmasına göre Türkçede kullanılan birtakım sesler, Türkçeyi öğrenen yabancılar için bazı sorunlara yol açmaktadır. Seslerin telaffuzundaki zorluk hedef kitlenin diline göre değişmekle birlikte "ğ, ş, ç, ı ve ü" gibi sesler yabancıların seslendirmede zorlandığı öğelerin başında gelmektedir (Şengül, 2014: 330-331). Telaffuzda zorluk çekilen bu seslerin öğretilmesi için öğrencilere tekerlemeler okutularak bu seslerin doğru şekilleri vurgulanabilir.

Kara (2010), Orta Doğu'dan gelen Türk soylu olanlar ile Arap kökenli olanlarda okuma ve yazma probleminin diğer yabancı öğrencilere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Buna sebep olarak da alfabe değişikliğini ve Arap alfabesinde yazıda ünlülerin yazılmamasını göstermiştir (Şengül, 2014: 331).

Bu araştırmalar ışığında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Arapların; alfabe farklılığı, kendi dillerinde bulunmayan yahut farklı karşılıklarla yer bulan bazı seslerin varlığı, Türkçe ve Arapçanın farklı dil ailelerinden olması, biçim yönünden Arapça kelimelerin köklerinde değişim yaşanırken Türkçenin eklemeli bir dil olması gibi sebeplerle Türkçeyi öğrenmede/konuşmada zorlandığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Suriyeli öğrencilerin erek/hedef dilde (Türkçe) telaffuzda zorlandıkları sesleri tespit etmek ve bu problemin giderilmesine yönelik tekerleme kullanımının önemini vurgulamaktır.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, evren ve örneklem ile verilerin çözümlenmesine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma deneysel ve gözlemsel bir çalışmadır. Hem nitel hem de nicel özellik taşıyan tek grup ön test-son test deseni kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde, Türkçeyi akıcı ve etkili konuşabilmelerinde "Tekerleme" kullanımının nasıl ve ne tür bir etkisinin olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni Adıyaman ili çadır kent bölgesinde yaşayan Suriyeli öğrencileri kapsamaktadır. Örneklemi ise 2014-2015 eğitim öğretim yılında TÖMER'de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen lise mezunu 15 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Hem nicel hem de nitel özellik taşıyan bu araştırmada, nitel veri toplama tekniklerinden "gözlem" kullanılmıştır. Gözlem; "araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin insan, toplum ya da doğa gibi belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanmasıdır"(Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013: 140). Bu amaçla video ve ses kaydı kullanılmıştır. Nicel araştırma modeli doğrultusunda da tek grup ön test-son testi içeren deneysel desene

yer verilmiştir. Bu bağlamda dört hafta boyunca öğrencilere tekerleme ve boğumlanma alıştırmaları yaptırılmış, sürece müdahale edilerek Türkçe konuşma yeterliliklerinin takibi yapılmıştır.

Deneysel İşlem

Deneysel süreçte, konuşma eğitimi / diksiyon kitaplarından yararlanılarak (Er, 2009; Gökaya, 2008; Göktaş, 2006; Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2007) yazılı Türkçede kullanılan her bir ses ile ilgili tekerleme alıştırmaları ve her bir sesle ilgili boğumlanma çalışmaları yapılmıştır.

Türkçeye özgü olan “ç, ı, ö, ş, ü” seslerinin doğru çıkarılabilmesi için yapılan boğumlanma çalışmasında -başlangıçta- Suriyeli öğrencilerin bu sesleri çıkarmada zorlandığı gözlenmiştir.

Yirmi dokuz harfin sesletilmesine yönelik hazırlanmış tekerlemeler, öğrencilere okutulurken zorlandıkları tekerlemeleri özellikle ezberlemeleri istenmiş, Arapçada olmayan “ç, g, ğ, j, p,” ünsüzleri üzerinde önemle durulmuştur. Her ders Türkçedeki sesli harfler tekrar edilmiş, öğrencilere teker teker okutulmuştur. Öğrenciler tekerlemeleri okurken videoya alınmış, boğumlanma çalışmaları ise ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Arap öğrencilerin telaffuzda zorlandığı sesler ilk derslerde ön test çalışması yapılarak belirlenmiş, veriler video çekimi ve ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlardan hareketle izlenen videoların ve dinlenen ses bantlarının çözümlemesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Dört haftalık süreçte öğrencilerin sesletim yeterliliklerinin takibi yapılmış, her hafta üç saatlik süre zarfında tekerleme ve boğumlanma alıştırmalarıyla çalışma tamamlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Türkçe “ünlü harf” açısından zengin bir dildir. Arapçada ise ünlülerin yeri üç sembol (elif, vav, ye) ile gösterildiği için (Şengül, 2014: 336) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Arap öğrenciler konuşurken bazı ünlü sesleri yanlış telaffuz etmektedir. Yine gırtlaktan çıkan seslerin hâkim olduğu bir alfabeyle sahip olmaları sebebiyle kendi dillerinde olumsuz aktarımlar yaparak Türkçedeki sesleri yanlış sesletebilmektedirler.

* Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının *ö-ü* seslerini ayırt edemedikleri ve telaffuz ederken yanlış telaffuz ettikleri tespit edilmiştir.(*ü* dlek, *üksürüklü*, *üzdemir*, *yuzdu*). Çalışmanın sonunda bu yanlışlığın daha az yapıldığı gözlenmiştir.

* Öğrencilerin *o-ö-u-ü* seslerini birbirinin yerine kullandığı belirlenmiştir.(*omer*, *okuz*, *kobek*). Süreç sonunda, boğumlanma çalışmalarının da katkısıyla, bu karışıklık kısmen giderilmiştir.

* Tekerlemeleri ilk okuduklarında *e ve i* seslerini karıştırdıkları görülmüştür.(*giyirim*, *kidi*, *sirin*). Ders bitiminde bu karışıklık büyük oranda giderilmiştir.

* Öğrencilerden *ı* sesini *i* sesi yerine kullananların olduğu gözlenmiştir. (*kirik*, *işik*, *ilgin*). Süreç sonunda bu karışıklık büyük ölçüde çözülmüştür.

* *b* ve *p* sesleri karıştırılan ve birbirinin yerine telaffuz edilen seslerdendir.(*elpise*, *piyık*).Bu iki sesin yer aldığı boğumlanma ve tekerleme çalışmaları neticesinde, öğrencilerin sesleri daha doğru sesletebilmeleri sağlanmıştır.

* Zaman zaman *e ve a* sesleri ayırt edilememiştir.(*zevk-zavk*). Bu karışıklık büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır.

* “ç” sesi ile ilgili tekerlemeleri okurken başlangıçta bu harfi “ş” olarak telaffuz edenlerin olduğu tespit edilmiştir.(şatal-çatal).Alıştırmalar neticesinde yanlış seslendiren öğrencilerin bir kısmında düzelme görülmüştür.

* j ve c sesleri de yine ayrımı yapılmayan sesler arasında yer almaktadır.(candarma, capon, cilet). Sürecin sonunda, hatalı telaffuz eden öğrencilerin çoğunda düzelme görülmüştür. Bu çalışma bireysel farklılıklar, farklı zekâ alanlarına göre öğrenen öğrenci çeşitliliği, yaşam standartları, cinsiyet gibi faktörler genellenerek yapılmıştır.

Yapılan alıştırmalar sayesinde öğrencilerin bu karışıklıkları fark ettikleri görülmüş, dersin sonunda seslerin daha az hatayla telaffuz edildiği tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmenin en iyi yolu onları konuşmaya teşvik etmektir. Bu amaçla öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri ortamı oluşturmak oldukça önemlidir. Sesleri doğru sesletebilmek, dili daha akıcı konuşabilmek için kullanılan tekerlemeler; dili yapılandırmada, konuşma bozukluklarını gidermede, dil çabukluğu kazanmada, dilin ezgisini kavramada ve sözcük dağarcığını geliştirmede önemli bir işleve sahiptir. Özellikle ana dili olarak Türkçe öğretiminde çocukların dil gelişimine katkı sağlayan oyun tekerlemeleri birçok araştırmaya da konu olmuştur. Duymaz (2002), Elçin (1998), Göktaş (2006), Gökçaya (2008), Kaya (1999), Önal (2002) ve Şimşek (2011) tarafından yapılan çalışmalarda Türkçenin ana dili olarak öğretilmesinde yahut konuşma becerisinin geliştirilmesinde tekerlemelerin önemine ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ancak Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde tekerlemelerin ve boğumlanma alıştırmalarının kullanılmasına yönelik bir çalışmanın olmaması bu konuda araştırma yapma ihtiyacını doğurmuştur. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Suriyeli öğrencilerin yaptıkları yanlışları önlemek, Türkçedeki sesleri doğru sesletebilmelerini ve dili akıcı bir şekilde konuşabilmelerini sağlamak için yapılan çalışmada sürekli tekrar ve düzeltmelerle olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Tekerlemelerde sözcüklerin anlam boyutundan ziyade ses boyutu öğrencilerin ilgisini çekmiş, onların yabancı bir dilde (Türkçe) konuşurken dili daha etkili kullanmaları sağlanmıştır. Ungan (2009) tarafından yapılan “ Dil Gelişim Aracı Olarak Tekerlemeler” adlı çalışmada, “Tekerlemeler, çocukların yaşlarına ve dil gelişimlerine uygun olan, eğlendirirken eğiten, tekrar üzerine kurulmuş, anlam boyutu ikinci planda olan ürünlerdir. Çocuklara doğal olarak verilmiş olan dil kabiliyetini kullanmak için onların ürettikleri tabii araçtır. Bu yüzden tekerlemelerde ses ön plana çıkmaktadır.” ifadesine yer verilmiştir.

Tekerlemeler birçok sesi içeren sözcükleri barındırdığından bu sözcüklerin belli bir düzen içerisinde söylenmesi bireyin ağız yapısında belirli gelişmelere yardımcı olmuştur. Gürbüz (2002) araştırmasında, tekerlemelerin dil sürçmesini önlemede çok etkili olduğunu ve hızlı bir şekilde söylendiğinde kulağı hedef dilin seslerine alıştırdığını, dudak tembelliğini engellediğini ifade etmiştir.

Ses bilgisel yönden tekerlemeler, Türkçenin ezgisinin kavranmasını sağlamıştır. Eğlenceli bir sınıf ortamı olduğundan, öğrenciler tekerleme okuma etkinliklerine daha istekli katılmışlardır. Sarıca (2013), “Fransızca Öğrenirken Tekerlemeler ve Saymacalar” isimli çalışmasında; tekerlemelerin dilin ses özelliklerinin kavranıp düzgün olarak çıkarılmasında ve sınıflarda kullanılması ile daha motive edici öğrenme ortamlarının oluşturulmasında etkili olduğunu dile getirerek yukarıdaki bulguyu desteklemiştir.

Suriyeli öğrencilerin tekerlemeleri telaffuz ederken cümle içerisinde geçen sözcüklerin anlamlarını merak ettikleri ve böylece yeni Türkçe sözcükler öğrendikleri gözlenmiştir. Ayrıca anlamını bilmeseler dahi sözcükleri seslendirdikleri için Türkçeyi konuşma

yatkınlığı kazanmışlardır. Toker (2011), “Türkçenin Anadili Olarak Öğretiminde Ninni ve Tekerlemelerin Yeri” adlı çalışmasında, tekerlemelerin çocukların sözcük dağarcığını zenginleştirmelerini, temel dil becerilerini geliştirmelerini ve dili keşfetmelerini sağlayan ürünler olduğunu belirterek bu ürünlerin dil öğretiminde sıklıkla kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.

Alfabe farklılığı sebebiyle Türkçeye özgü seslerin çıkarılmasında zorluk yaşayan Suriyeli öğrenciler, tekerlemelerin eğlenceli öğrenme ortamları oluşturması sayesinde daha fazla çabayla derse katılmışlardır. Buna dayanarak eğlenceli öğrenme ortamlarının kaygıyı azaltıcı bir etkisi olduğundan söz edilebilir.

Sonuç olarak Arapçadan farklı bir yapıya sahip olan Türkçenin öğretilmesinde hemen her dilde bulunan tekerlemelerin sistemli bir şekilde kullanılması başarılı bir öğrenme ortamı sağlayacaktır. Özellikle dil öğrenmenin en somut göstergesi olan konuşma becerisinde, tekerlemelerin belirli bir düzen içerisinde ve başlangıç seviyesinden itibaren kullanılması ve sürekli tekrar edilmesi öğrenilen/erek/hedef dilin (Türkçenin) sesbirimlerinin sesletimini kolaylaştıracak, dili daha etkili konuşmayı mümkün kılacaktır.

Öneriler

- Arapça ve Türkçenin alfabe sistemindeki farklılık sebebiyle Suriyeli Araplara Türkçe öğretiminde Türkçe sesler üzerinde özellikle durularak temel düzeyden itibaren telaffuz çalışmalarına yer verilmelidir.
- TÖMER’de derse giren akademisyen ve öğretim elemanlarına Araplara Türkçe öğretirken tekerleme kullanmaları önerilebilir.
- Arap kökenli öğrencilere ve Arapçadan etkilenmiş dillere mensup milletlere Türkçe sözcükleri öğretirken, sözcüklerin Arapça eşanlamlılarından yararlanılabilir (örneğin yerine mesela, sözcük yerine kelime, sesletim yerine telaffuz gibi).
- Öğretmen adaylarına “Yabancılar Türkçe Öğretimi” dersi kapsamında konuşma eğitimine yönelik tekerlemelerin nasıl kullanılacağı hakkında bilgiler verilebilir.
- Araplara Türkçe öğreten ders kitaplarında uygulamalı tekerlemelere yer verilmesi önerilebilir.
- Araplara Türkçe öğretimi derslerinde, Türkçe seslerin daha iyi anlamlandırılması için TRT spikerleri, şair ve yazarların seslendirdikleri tekerlemeleri içeren ses bantları kullanılabilir.
- Araplara Türkçe öğretimi derslerinde, gösterip yaptırma tekniğiyle öğrencilere sesin çıkış yeri ve nasıl boğumlandığına ilişkin çalışmalar yaptırılabilir.
- Yabancı dil öğrenenlerin konuşma becerisine yönelik kaygı düzeylerini azaltmak için sınıf içerisinde tekerleme alıştırma ve konuşma uygulamalarına daha fazla yer verilebilir.

Kaynakça

- Akkaya, A. ve Polat, H. (2013). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Seslere Dayalı Alfabe Öğretimi. A. Okur ve M. Durmuş (Editörler), *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*. (Sayfa: 249-258), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aksan, D. (1995). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, T. ve İşigüzel, B. (2013). *Erken Yaşlarda Oyunlarla Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Nevşehir Üniversitesi Yayınları.

Erdem, M. D., Şengül, M., Gün, M. & Büyükaslan, A. (2015). Tekerleme Alıştırmalarına Dayalı Etkinliklerin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Suriyeli Arapların Konuşma Becerilerine Etkisi, ss 1-11.

- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş.; Çakmak E.; Akgün Ö.; Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı Arzulayan Sözcükler, Tekerlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (1998). *"Tekerleme" Türk Dünyası El Kitabı*. Üçüncü Cilt Edebiyat (Türkiye), Ankara: TKAE Yayınları.
- Emiroğlu, S. (2013). Konuşma Eğitimi. İçinde: A. Okur ve M. Durmuş (Editörler), *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*. (Sayfa: 227-291), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergenç, İ. (1995). *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*. Ankara: Simurg Kitapçılık.
- Gökkaya, H. (2008). *Konuşma Becerisinin Sağaltılmasında Tekerlemelerin Kullanımı*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Göktaş, G. (2006). *Oyun Tekerlemelerinin Araştırılması ve İncelenmesi*. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Gürbüz, G. (2003). Konuşma ve Sesletim Öğretimi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, Sayı:118, 43-52
- Gürbüz, G. (2004). Fransızcadaki Seslerin Oyunlarla Öğretimi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, Sayı:124, 87-94
- Kara, M. (2010). Gazi Üniversitesi Tömer Öğrencilerinin Türkçe Öğrenirken Karşılaştığı Sorunlar ve Bunların Çözümüne Yönelik Öneriler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 661-696.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Önal, M. N. (2002). Türkçenin Eğitimi ve Öğretiminde Oyun Tekerlemelerinin Yeri ve Önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-17.
- Özbay, M. (2005). Sesle İlgili Kavramlar ve Konuşma. *Millî Eğitim Dergisi*, 33(168), 116-125.
- Polat, H. (1998). *Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Sarıca, N. (2013). Fransızca Öğrenirken Tekerlemeler ve Saymacalar. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 611-617.
- Şengül, K. (2014). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Alfabe Sorunu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(1), 325-339.
- Şimşek, T. (2011). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Tarcan, A. (2004). *Yabancı Dil Öğretim Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Taşer, S. (2001). *Konuşma Eğitimi*, Ankara: Dost Yayınları.
- Temizyürek F.; Erdem İ. ve Temizkan M. (2007). *Konuşma Eğitimi*. Ankara: Öncü Yayınları.

Erdem, M. D., Şengül, M., Gün, M. & Büyükaslan, A. (2015). Tekerleme Alıştırmalarına Dayalı Etkinliklerin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Suriyeli Arapların Konuşma Becerilerine Etkisi, ss 1-11.

- Toker, S. (2011). Türkçenin Anadili Olarak Öğretiminde Ninni ve Tekerlemelerin Yeri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi (IJSSES)*, 1(1), 25-29.
- Tüm, G. (2014). Çok Uluslu Sınıflarda Yabancı Dil Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sesletim Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 255-266.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi -Devirler, İsimler, Eserler, Terimler-* (1998). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TDK (2005) . *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ungan, S. (2009). Dil Gelişim Aracı Olarak Tekerlemeler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 2(1), 217-225
- Yağmur, K. (2013). Dil Öğretiminde Anadili, İkinci Dil ve Yabancı Dil Kavramları. İçinde: A. Okur ve M. Durmuş (Editörler), *Yabancılarla Türkçe Öğretimi El Kitabı*. (Sayfa: 181-200), Ankara: Grafiker Yayınları.
- www.dersimiz.com/yaniltmacalar-sasirtmacalar-soylemesi-zor-diksiyon-tekerlemeleri.asp Erişim tarihi: 24.03.2015
- <http://www.tiyatroevi.com/a-dan-z-ye-tekerlemeler.html>